

HELSINGIN HALLINTO-OIKEUS

Ratapihantie 9
00520 HELSINKI
Puhelin 010 36 42000
Faksi 010 36 42079
Sähköposti helsinki.hao@oikeus.fi

PÄÄTÖS

Antopäivä 12.12.2008

08/1122/5

Diaarinumerot
06381/07/4103
06427/07/4103

Kay / HA

ASIA Asemakaavan muuttamista koskeva valitus

VALITTAJAT Asunto Oy Rapakivenkuja 2

Kynnys ry

Khs dnro	2006 - 1400 / A 23
Str dnro	
Saap./Anl.	15 - 12 - 2008
	K8

PÄÄTÖS, JOSTA VALITETAAN**Helsingin kaupunginvaltuuston päätös 26.9.2007 § 245**

Valtuusto on hyväksynyt Helsingin 38. kaupunginosan (Malmi, Pihlajamäki) kortteleiden nro 38001 - 38005, korttelin 38006 tontin nro 3, kortteleiden 38007, 38011, 38012 ja 38014, korttelin nro 38015 tonttien nro 1 - 3 ja 6 - 10, korttelin nro 38016 tonttien nro 8 ja 9, korttelin nro 38017 tontin nro 3, kortteleiden nro 38019 - 38022, 38024, 38025 ja 38027 sekä katu-, puisto- lähivirkistys- ja urheilualueiden asemakaavan muutoksen kaupunkisuunnitteluviraston asemakaavaosaston 27.4.2006 päivätyn ja 12.4.2007 muutetun piirustuksen nro 11520 mukaisena.

VALITUKSISSA ESITETYT VAATIMUKSET

Asunto Oy Rapakivenkuja 2 on vaatinut kaupunginvaltuuston päätöksen kumoamista ensi sijaisesti siltä osin kuin asemakaavan muutos on koskenut Pihlajamäen kortteleita 38024 ja 38025 ja toissijaisesti päätöksen kumoamista ainakin Asunto Oy Rapakivenkuja 2:n osalta. Mikäli kaavan hyväksymistä koskevaa päätöstä ei kumota edellä vaadituilta osin, on sen sr-2-määräys muutettava Asunto Oy Rapakivenkuja 2:n osalta kuuluvaksi seuraavasti: "Rakennuksen tulee sopeutua ulkoasultaan, materiaaliltaan ja väriltään rakennettuun ympäristöön". Mikäli kaavaan ei tehdä jotain edellä mainituista muutosvaatimuksista, Helsingin kaupunki tulee velvoittaa korvaamaan Asunto Oy Rapakivenkuja 2:lle kaavan toteuttamisesta aiheutuva vahinko. Helsingin kaupunki on lisäksi velvoitettava korvaamaan yhtiön oikeudenkäyntikulut laillisine viivästyskorkeineen.

Asemakaavassa olevan sr-2 -määräyksen noudattaminen johtaisi yhtiön kannalta taloudellisesti ja korjausteknisesti kestävämpään lopputulokseen ja kaavamääräys on siten maankäyttö- ja rakennuslain 54 §:n 3 momentin vastainen.

Yhtiö eroaa muista alueen kerrostaloista sen johdosta, että yhtiön omistamien kerrostalojen julkisivut on Helsingin kaupungin vuonna 1992 antaman korjauskehotuksen jälkeen korjattu rakennuslautakunnan Uudenmaan lääninoikeuden sille uudelleen käsiteltäväksi palauttaman toimenpideluvan mukaisesti siten, että rakennusten julkisivut, päätyjä lukuun ottamatta, eristettiin mineraalivillalla, joka suojattiin Steni-levyillä. Korjauksen jälkeen julkisivut

eivät ulkonäöltään ja rakenteeltaan vastaa enää lainkaan alkuperäisiä, 1960-luvulla rakennettuja asuinkerrostalojen julkisivuja. Rakennukset eivät enää ole niin sanottuja elementtitaloja. Rakennusten lämmöneristys on huomattavasti parempi kuin vanhoissa julkisivuratkaisuissa. Jo viranomaisten 1990-luvulla tekemien päätösten nojalla on kohtuutonta sitoa ja sisällyttää yhtiö kaavaan, jonka toteuttaminen merkitsisi jälleen julkisivun täydellistä uusimista ja vieläpä energiataloudellisesti huonompaan suuntaan. Kaavan mukainen julkisivuratkaistu on yhtiölle taloudellisesti suunnattoman raskas.

Korttelit numerot 38024 ja 38025 olisi niiden sijainti huomioon ottaen ollut tarkoituksenmukaista jättää kaavan ulkopuolelle. Tämä ei olisi syrjäyttänyt kaavan tavoitetta ja vaatimusta. Kortteleiden rakennukset ovat ulkoasultaan ja julkisivutoteutukseltaan merkittävästi erinäköisiä ja erilaisia kuin alkuperäisessä ulkoasussaan vielä olevat rakennukset. Myös yhtiön kaksi rakennusta olisi voitu rajata kaavan ulkopuolelle, koska ne sijaitsevat aivan kaava-alueen pohjoisosassa sen äärimmäisessä nurkassa. Kaavassa on jo rajattu sen ulkopuolelle eräitä rakennuksia, joten yhtiön julkisivuiltaan alkuperäisistä rakennuksista poikkeavien rakennusten poisrajaaminen ei olisi miltään osin syrjäyttänyt kaavan tavoitteita ja vaatimuksia.

Jos yhtiön rakennukset jouduttaisiin korjaamaan kaavamääräyksen mukaisesti, olisi korjaustyö käytännössä taloudellisesti mahdotonta toteuttaa. Rakennusten seinistä olisi purettava Steni-levytys, vuorivillaeristeet, puukoolaukset, kiinnityspultit ja -ankkurit, parvekelasitus, parvekkeiden ylä- ja alareunat, räystäät, puu/alumiini-ikkunat reunoineen, metalliset ulko-ovet ja sisäänkäyntikatokset. Kaikki nämä rakenteet on tehty aikoinaan lääninoikeuden päätöksen perusteella. Kaupunkisuunnitteluviraston yhtiön seinärakenteiden korjaamiseksi antamien vaihtoehtojen mukainen rakennusten julkisivujen korjaaminen on äärimmäisen kallista. Yhtiön esittämällä korjaustavalla toteutettuna julkisivujen korjaaminen olisi huomattavasti halvempaa ja lopputulos olisi myös energiataloudellisesti parempi.

Jos yhtiön esittämiin vaatimuksiin ei suostuta, tulee Helsingin kaupungin maankäyttö- ja rakennuslain 54 §:n 3 momentin ja 106 §:n perusteella korvata yhtiölle asemakaavan muutoksesta aiheutuva vahinko.

Kynnys ry on vaatinut kaupunginvaltuuston päätöksen kumoamista ja asian palauttamista uudelleen valmisteltavaksi siten, että asemakaavaan otetaan säännös, joka velvoittaa suunnittelemaan jälkiasennushissit rakennusten arkkitehtuuri ja karaktääri huomioon ottaen käyttäen parasta mahdollista saatavilla olevaa suunnittelijavoimaa.

Hyväksytyssä asemakaavan muutoksessa kaupunginvaltuusto on asettanut liikunta- ja toimintarajoitteiset ihmiset eriarvoiseen asemaan muihin kuntalaisiin nähden. Kaavamerkintöjen mukaan osaan Pihlajamäen kunnostettavista rakennuksista ei saa rakentaa jälkiasennushissejä.

Kynnys ry on hallinto-oikeudelle 13.12.2007 saapuneessa lisäselvityksessä vaatinut kaupunginvaltuuston päätöksen kumoamista myös sillä perusteella, että asemakaavan muutos ei ole perustunut maankäyttö- ja rakennuslain 9 §:ssä edellytettyihin riittäviin tutkimuksiin ja selvityksiin. Kaavaa laadittaessa ei ole riittävässä laajuudessa selvitetty muun muassa jälkiasennushissien kieltämisen vaikutuksia eri väestöryhmille, kuten vammaisille ja vanhuksille.

Kaupunkisuunnittelulautakunta on tuonut esiin mahdollisuuden asentaa porrashissi tai porraskiipijä hissittömiin rakennuksiin, mutta selvityksistä ei ole ilmennyt, onko niiden asentaminen käytännössä mahdollista ja mitä vaatimuksia ne asettavat käyttäjille.

ASIAN KÄSITTELY JA SELVITTÄMINEN

Helsingin kaupunginhallitus on antanut lausunnon.

Asunto Oy Rapakivenkuja 2 ja Kynnys ry ovat antaneet vastaselitykset.

MERKITÄÄN

Helsingin kaupunginhallitus on 19.5.2008 tekemällään päätöksellä § 152 määrännyt Pihlajamäen suojelukaavan tulemaan voimaan kaikkien katu- ja puistoalueiden, korttelin nro 38001 tontin nro 4, korttelin nro 38017 tonttien nro 5 ja 6 sekä korttelin 38020 tonttien nro 5 ja 6 osalta, joihin valitusten ei voida katsoa kohdistuneen. Samalla kaupunginhallitus on esittänyt, että hallinto-oikeus tekisi maankäyttö- ja rakennuslain 203 §:n nojalla kaavaan oikaisunluonteisen korjauksen, jossa Kiilletien ja Kinttupolun välissä olevan LPA-tontin merkintä (3803/2,3) muutetaan merkinnäksi (38003/5,6).

HALLINTO-OIKEUDEN RATKAISU

Hallinto-oikeus ei tutki Asunto Oy Rapakivenkuja 2:n vahingonkorvausvaatimusta eikä Kynnys ry:n valitusta siltä osin kuin se koskee hallinto-oikeudelle 13.12.2007 saapuneessa lisäselvityksessä esitettyä kaupunginvaltuuston päätöksen kumoamista koskevaa uutta valitusperustetta.

Hallinto-oikeus hylkää valitukset muilta osin.

Hallinto-oikeus hylkää Asunto Oy Rapakivenkuja 2:n oikeudenkäyntikuluvaatimuksen.

Hallinto-oikeus muuttaa asemakaavassa Kiilletien ja Kinttupolun välissä sijaitsevan LPA-tontin merkinnän (38003/2, 3) merkinnäksi (38003/5,6).

Perustelut

Tutkimatta jätetyiltä osin

Asunto Oy Rapakivenkuja 2:n valitus

Vahingonkorvausvaatimusten käsittely ei kuulu hallinto-oikeuden toimivaltaan.

Kynnys ry:n valitus

Kuntalain 90 §:n 3 momentin mukaan valittajan tulee esittää saman pykälän 2 momentissa tarkoitetut valituksen perusteet ennen valitusajan päättymistä. Kynnys ry on hallinto-oikeudelle 13.12.2007 esittämässään lisäselvityksessä vaatinut Helsingin kaupunginvaltuuston päätöksen kumoamista myös sillä perusteella, ettei asiassa ole tehty maankäyttö- ja rakennuslain 9 §:ssä edellytetyjä riittäviä tutkimuksia ja selvityksiä. Edellä mainittu uusi valitusperuste on esitetty valitusajan päättymisen jälkeen, joten hallinto-oikeus ei voi sitä tutkia.

Tutkituilta osin

Sovellettavat säännökset

Maankäyttö- ja rakennuslain 54 §:n 2 momentin mukaan asemakaava on laadittava siten, että luodaan edellytykset terveelliselle, turvalliselle ja viihtyisälle elinympäristölle, palvelujen alueelliselle saatavuudelle ja liikenteen järjestämiselle. Saman pykälän 3 momentin mukaan asemakaavalla ei saa aiheuttaa kenenkään elinympäristön laadun sellaista merkityksellistä heikkenemistä, joka ei ole perusteltua asemakaavan tarkoitus huomioon ottaen. Asemakaavalla ei myöskään saa asettaa maanomistajille tai muulle oikeuden haltijalle sellaista kohtuutonta rajoitusta tai aiheuttaa sellaista kohtuutonta haittaa, joka kaavalle asetettavia tavoitteita tai vaatimuksia syrjäyttämättä voidaan välttää.

Kaavamuutoksen tavoite ja sisältö

Asemakaavan muutoksen tavoitteena on kaavaselostuksen 3 kohdan mukaan suojella Pihlajamäen muodostaman aluekokonaisuuden maiseman ja rakennuskannan arvot. Näitä ovat vielä hahmoteltavissa oleva solukaava-ajatus, veistoksellinen vastakohta alueen ja maiseman välillä sekä aikanaan uutta ja edistyksellistä suunnittelua edustanut rakennuskanta. Tavoitteena on ollut löytää ratkaisu alueen kaupunkikuvallisiin ongelmiin alueen historiaa ja 1960-lukulaista luonnetta kunnioittavalla tavalla. Asemakaavan muutoksen tueksi tehdyn korjaustapaohjeen tavoitteena on ohjata alueella tapahtuvaa betonijulkisivujen korjausta suojelua tukevaan suuntaan.

Pääosa alueesta on asuinkerrostalojen korttelialuetta (AK/s). Kaikki alueen 1960-lukua edustavat asuinrakennukset on suojeltu asemakaavahistoriallisesti, rakennustaiteellisesti ja kaupunkikuvallisesti merkittävän aluekokonaisuuden osana. Asemakaavallinen suojelu kohdistuu sekä alueen 1960-luvun rakennuskantaan että alueen maisemaan ja lähiympäristöön. Rakennuskannan osalta on käytetty sekä sr-2 että sr-1 -tasoisia suojelumääräyksiä.

Asunto Oy Rapakivenkuja 2:n valitus

Kaava-alueen rajauksen laillisuus

Kaava-alueen muodostaa Pihlajamäen 1960-luvulla rakennettu osa, joka rajautuu pohjoisessa Kehä I:een, idässä Liusketiehen, etelässä Pihlajamäentiehen ja lännessä Pihlajistoon.

Kaupunginhallituksen lausunnon mukaan korttelit 38024 ja 38025, joihin Asunto Oy Rapakivenkuja 2:n kaksi rakennusta kuuluvat, ovat osa Pihlajamäen alkuperäistä 1960-luvun aluekokonaisuutta. Näissä kortteleissa on sekä Hakan että Saton rakennuttamia taloja. Rapakivenkuja 2:n talotyyppi on sama kuin muuallakin Pihlajamäen Sato-alueella esiintyvä. Kortteleiden Hakan talojen suunnittelija on ollut arkkitehti Esko Korhonen, joka suunnittelei myös muut Pihlajamäen Haka-talot. Talotyyppi tällä alueella poikkeaa hieman Pihlajamäen muista Haka-taloista. Korttelit sisältyvät suojeltuun alueeseen Pihlajamäen alkuperäisen 1960-luvun säilyneen, alkuperäisen aluekokonaisuuden osana. Pihlajamäen pohjoisosan korttelit on rakennettu alavaan peltomaisemaan ja ne poikkeavat siten maisemaltaan kallioiselle

mäelle rakennetuista Hakan ja Saton alueista. Tämä maisemallinen erityispiirre tai sijainti ei ole kuitenkaan syy rajata kortteleita pois asemakaavan muutoksen alueesta. Rapakivenkuja 2:n rakennusten julkisivujen levytyskorjaus ei myöskään ole muuttanut rakennusten asemaa suhteessa muihin Pihlajamäen suojeltuihin asuinrakennuksiin.

Hallinto-oikeus katsoo, että korttelit 38024 ja 38025, joihin myös Asunto Oy Rapakivenkuja 2:n asuinrakennukset kuuluvat, ovat osa Pihlajamäen 1960-luvun suojeltavaa aluekokonaisuutta. Kaava-aluetta on asemakaavan muutoksen tarkoitus ja tavoitteet sekä käytettävissä olleet selvitykset huomioon ottaen pidettävä suunnitellusti ja maankäytöllisesti riittävän laajana kokonaisuutena. Hyväksytty asemakaavan muutos ei ole sen alueellisen rajauksen osalta lainvastainen.

Suojelumääräyksen sr-2 laillisuus

Maankäyttö- ja rakennuslain 57 §:n 2 momentissa todetaan, että jos jotain aluetta tai rakennusta on maiseman, luonnonarvojen, rakennetun ympäristön, kulttuurihistoriallisten arvojen tai muiden erityisten ympäristöarvojen vuoksi suojeltava, asemakaavassa voidaan antaa sitä koskevia tarpeellisia määräyksiä (*suojelumääräykset*). Suojelumääräysten tulee olla maanomistajalle kohtuullisia.

Kaavassa 1960-luvun asuinrakennukset on suojeltu sr-2 -merkinnällä: ”Rakennustaiteellisesti, kaupunkikuvallisesti ja asemakaavahistoriallisesti arvokas rakennus, jota ei saa purkaa. Rakennuksessa tehtävät korjaustyöt on tehtävä ensisijaisesti säilyneet, alkuperäistoteutuksen mukaiset rakennusosat korjaten. Julkisivuissa on sallittu ainoastaan betoni- ja sileät rappauspinnat. Päätyseinissä sallitaan myös muurattu tiilipinta. Julkisivujen muutostyöt on tehtävä siten, että ikkuna-aukotuksen ja parvekekaiteiden asema suhteessa julkisivupintaan säilyy alkuperäisenä tai alkuperäisen kaltaisena”.

Kaavamääräysten mukaan AK-korttelialueilla rakennuslautakunta tulee asemakaavan soveltamisen tueksi antamaan Helsingin kaupungin rakennusjärjestyksen 2 §:n mukaisen korjaustapaohjeen.

Asunto Oy Rapakivenkuja 2:lle annetussa korjaustapaohjeessa on annettujen kolmen ohjeellisen korjaustavan lisäksi todettu, että ennen seuraavaa korjausta on tutkittava levytyksen alusrakenteen purkamisen vaikutukset sandwich-elementtiin. Jos koolausta ei elementtiä vahingoittamatta ole järkevää purkaa, tutkitaan vaihtoehtoa, jossa vanhan koolauksen ja lisälämpöeristyksen päälle asennetaan lisälämmöneristys ja ohutrappaus (yksikerrosrappaus). Kaupunginhallituksen lausunnossa on muuan muassa todettu, että suojelumääräyksen osa, jonka mukaan rakennuksessa tehtävät korjaustyöt on tehtävä ensisijaisesti säilyneet, alkuperäistoteutuksen mukaiset rakennusosat korjaten, tähtää vielä hyväkuntoisten rakenneosien kuten alueen puuvien säilyttämiseen korjaamalla. Betonijulkisivujen osalta kaavan tavoitteena on alkuperäisen ulkoasun säilyttäminen tai -jo muutettujen julkisivujen osalta - sen palauttaminen. Asemakaava ei kuitenkaan edellytä alkuperäisen betonirakenteen palauttamista. Korjaustapaohjeissa korostetaan, että korjaaminen ei saa muodostua taloyhtiöille kohtuuttoman kalliiksi, minkä vuoksi niille esitetään aina useampia betonijulkisivujen korjausvaihtoehtoja.

Hallinto-oikeus toteaa, että asemakaavamerkintä ei velvoita vielä tässä vaiheessa yhtiötä toimenpiteisiin, mutta se velvoittaa yhtiötä tulevaisuudessa siinä tilanteessa, että korjaustoimenpiteisiin on turvaututtava, suorittamaan korjaustoimenpiteet kaavamääräyksen ja kaavamääräysten perusteella annetun Pihlajamäen korjaustapaohjeen mukaisesti. Kun otetaan huomioon korjaustapaohjeet ja kaupunginhallituksen lausunnossa esitetyt seikat, hallinto-oikeus katsoo, ettei asiassa ole ilmennyt, että suojelumääräys olisi Asunto Oy Rapakivenkuja 2:n osalta kohtuuton. Suojelumääräyksen poistamiseen tai muuttamiseen ei yhtiön valituksen johdosta ole aihetta.

Oikeudenkäyntikulut

Asian laatuun nähden ja asian näin päättyessä ei ole kohtuutonta, että Asunto Oy Rapakivenkuja 2 joutuu pitämään oikeudenkäyntikulunsa vahinkonaan.

Kynnys ry:n valitus

Asemakaavamääräysten mukaan tonteilla 38001/3, 38003/5, 38004/2, 4 ja 8, 38007/1 ja 2, 38024/1 ja 5 sekä 38025/1, 2 ja 4 rakennusalan osoittaman alueen ulkopuolella ei saa rakentaa hissiä, porrastornia eikä katosta. Tonteilla 38012/8 ja 10 sekä 38015/12 ja 13 hissi tulee rakentaa asuntojen parvekkeiden yhteyteen, näissä korteleissa hissin saa rakentaa rakennusoikeuden estämättä.

Asemakaavassa ei ole kielletty hissien rakentamista alueen rakennuksiin. Kaavamääräys kieltää vain hissien ja porrastornien rakentamisen mainituille tonteille osoitetun rakennusalan ulkopuolelle. Hissien rakentaminen rakennusten sisäosaan on periaatteessa kaikkialla sallittua. Hallinto-oikeus katsoo, että mainitun kaavamääräyksen antamiseen on kaavan tarkoitus huomioon ottaen ollut perusteet eikä se ole alueen maanomistajille kohtuuton. Kaavamuutos mahdollistaa riittävässä laajuudessa maankäyttö- ja rakennuslaissa tarkoitettua esteettömyyden toteuttamisen kaava-alueella.

Edellä olevan perusteella ja ottaen lisäksi huomioon, että kysymys on korjausrakentamiseen liittyvästä kaavamääräyksestä, mainittu kaavamääräys ei myöskään loukkaa ihmisten tasa-arvoisen kohtelun periaatetta. Kaavamääräys ei ole maankäyttö- ja rakennuslain tai muunkaan lain vastainen.

Lopputulos

Edellä perusteluissa lausuttu huomioon ottaen asemakaavan muutosta on pidettävä maankäyttö- ja rakennuslain sisältövaatimusten mukaisena. Kaupunginvaltuusto ei ole ylittänyt toimivaltaansa eikä päätös ole muutoinkaan lainvastainen. Päätöksen kumoamiseen ei valituskirjelmässä esitetyillä perusteilla ole aihetta.

Sovelletut oikeusohjeet Perusteluissa mainitut ja
Kuntalaki 90 §
Maankäyttö- ja rakennuslaki 188 § 1 mom ja 203 §
Hallinto-oikeuslaki 3 §
Hallintolainkäyttölaki 1 § 2 mom, 5 §, 51 § 2 mom ja 74 §

MUUTOKSENHAKU Tähän päätökseen saa hakea muutosta valittamalla korkeimpaan hallinto-oikeuteen. Valituskirjelmä on toimitettava korkeimmalle hallinto-oikeudelle.

Maankäyttö- ja rakennuslain 188 §:n 5 momentin mukaan tähän päätökseen ei kuitenkaan saa hakea muutosta valittamalla siltä osin kuin alueen pääasiallinen maankäyttö on ratkaistu lainvoiman saaneessa oikeusvaikutteisessa yleiskaavassa.

Valitusosoitus on liitteenä (kaava-asia 09.08).

HALLINTO-OIKEUDEN KOKOONPANO

Asian ovat ratkaisseet hallinto-oikeuden jäsenet
Paula Väinämö, Mauri Hyvönen ja Janne Aer (t).

XXXXXXXXXXXXXXXXXX

Esittelijä Marja Viima

JAKELU JA OIKEUDENKÄYNTIMAKSU

Päätös

Asunto Oy Rapakivenkuja 2
Asiamies: OTK Pasi Jaakkola
Asianajotoimisto Risto Savinainen Ky
Kalevankatu 42
00180 HELSINKI
oikeudenkäyntimaksu 82 euroa
(tiedote oikeudenkäyntimaksusta)

Kynnys ry
Siltasaarenkatu 4, 5 krs
00530 HELSINKI
oikeudenkäyntimaksu 82 euroa
(tiedote oikeudenkäyntimaksusta)

Jäljennös maksutta

Helsingin kaupunginhallitus

Uudenmaan ympäristökeskus

Hallinto-oikeuden kirjaamo

Tiedoksi tilastollista seurantaa varten (EV 248/1998 vp - HE 101/1998 vp):
- ympäristöministeriö

VALITUSOSOITUS

Hallinto-oikeuden päätökseen saa hakea muutosta valittamalla **korkeimpaan hallinto-oikeuteen** kirjallisella valituksella.

Valitusaika Tämä päätös on annettu julkipanon jälkeen, jolloin päätöksen katsotaan tulleen asianomaisten tietoon silloin, kun se on annettu. Valitus on tehtävä **30 päivän kuluessa päätöksen antopäivästä**, sitä päivää lukuunottamatta.

Valituskirjelmän toimittaminen

Valituskirjelmä on toimitettava valitusajassa **viranomaiselle, joka on mainittu päätöksen kohdassa Muutoksenhaku**. Valitusasiakirjojen tulee olla perillä valitusajan viimeisenä päivänä ennen viraston aukioloajan päättymistä.

Valituskirjelmän sisältö ja allekirjoittaminen

Valituskirjelmässä on ilmoitettava

- valittajan nimi ja kotikunta
- postiosoite ja puhelinnumero, joihin asian käsittelyä koskevat ilmoitukset valittajalle voidaan toimittaa
- päätös, johon haetaan muutosta
- miltä kohdin päätökseen haetaan muutosta ja mitä muutoksia siihen vaaditaan tehtäväksi
- perusteet, joilla muutosta vaaditaan.

Valittajan, laillisen edustajan tai asiamiehen on allekirjoitettava valituskirjelmä. Jos valittajan puhevaltaa käyttää hänen laillinen edustajansa tai asiamiehensä taikka jos valituksen laatijana on muu henkilö, on valituskirjelmässä ilmoitettava myös tämän nimi ja kotikunta.

Valituskirjelmän liitteet

Valituskirjelmään on liitettävä

- hallinto-oikeuden päätös alkuperäisenä tai jäljennöksenä
 - asiakirjat, joihin valittaja vetoaa vaatimuksensa tueksi, jollei niitä ole jo aikaisemmin toimitettu viranomaiselle.
- Asiamiehen, jollei hän ole asianajaja tai yleinen oikeusavustaja, on liitettävä valitukseen valtakirja.

Korkeimman hallinto-oikeuden osoite

Postiosoite:	Käyntiosoite:
PL 180	Unioninkatu 16
00131 HELSINKI	Helsinki
Faksi: 010 36 40382	
Sähköposti: korkein.hallinto-oikeus@oikeus.fi	